

System environmentálneho manažérstva ako proces vytvárania environmentálneho povedomia

0. Hronec, M. Vilimová: Environmental Management System as a Process of Creating the Awareness to Environment Protection and Formation. Život. Prostr., Vol. 41, No. 3, p. 135 – 137, 2008.

Increasing of demand of interested parties in sustainable development problem, increasing of competitive advantage and responsibility for pollution make the organizations to revalue their attitudes to environment and implement effective management systems. In several industrial and production activities are long-time realized the voluntary systems of environmental management, which are evidence of considerably behavior to the nature and its resources. Applied system declares that product or service fulfills the conditions of minimizing or even eliminating negative effects on environment. Interest from the businesses, companies and various organizations in this kind of management is increasing constantly. These days are smaller companies, state, public and also non-governmental sector or educational institutions incorporated in this system.

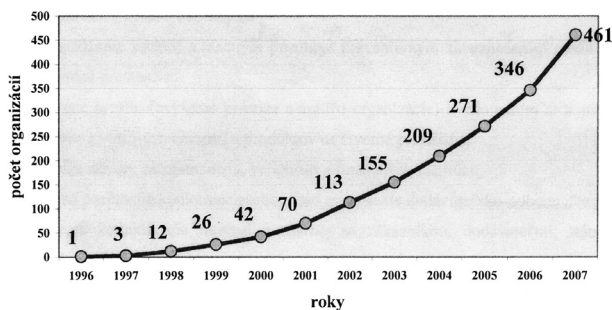
Súčasná spoločnosť si čoraz viac uvedomuje potrebu integrácie environmentálnych aspektov do obchodnej stratégie a dlhodobého plánovania – systému riadenia environmentálneho rizika. Environmentálny manažérsky systém (*Environmental Management System – EMS*), ako súčasť celkového riadenia podniku, sa považuje za progresívny nástroj, ktorým organizácia riadi významné environmentálne aspekty v súlade s právnymi a inými požiadavkami. Práve prostredníctvom takéhoto prístupu možno prispieť k ochrane jednotlivých zložiek životného prostredia, druhov organizmov alebo konkrétnych ekosystémov a ich vzájomných väzieb, ale aj k ochrane životného prostredia ako celku (Majerník, 2003). Popri riešení opatrení na odstránenie dôsledkov je dôležitou podmienkou pri aplikácii environmentálneho manažérského systému aj prevencia, pričom sa predchádza nežiaducim javom v prírode a krajine formou vhodne volených ochranných opatrení (Vološčuk, 1997, 2005).

Cieľom environmentálneho manažérstva je hľadať cesty, ako riadiť aktivity (činnosti, výrobu, služby) organizácie tak, aby sa znižovala alebo úplne po-

zastavila, či obmedzila degradácia životného prostredia (Virčíková, Palfy, 2001). EMS umožňuje hľadať všetky známe zdroje možných negatívnych vplyvov subjektu na životné prostredie, odhadnúť ich význam, prijať reálne opatrenia na ich znižovanie a zhodnotiť dosiahnuté výsledky. Keďže ide o proces neustáleho zlepšovania vzťahu subjektov k životnému prostrediu, znižovanie environmentálnej záťaže a skvalitňovanie environmentálneho profilu, je takýto druh environmentálneho správania pre organizáciu záväzkom.

EMS predstavuje efektívny nástroj environmentálnej politiky, založený na výsledkoch identifikácie priamych a nepriamych environmentálnych aspektov činnosti. Pre budovanie tohto systému je dôležitá zodpovednosť, jasne stanovené ciele, prostriedky, spôsob práce, vzdelávanie, monitoring a komunikačné systémy.

V predchádzajúcom období EMS zavádzali veľké podniky s významným negatívnym vplyvom (či už vo sfére výroby alebo spotreby) na životné prostredie. Zavádzanie EMS na Slovensku má rastúci trend (obr. 1).

1. Vývoj počtu certifikovaných environmentálnych manažerských systémov podľa normy ISO 14 001 v Slovenskej republike v období 1996 – 2007. Zdroj: SAŽP CEM Trnava, aktualizované v januári 2008

Vplyvom rastúceho environmentálneho povedomia, zodpovednosti za stav životného prostredia, z dôvodu narastania globálnych ekologických problémov, a tým nevyhnutnosti riešiť ich z hľadiska celospoločenského i celosvetového, zapájajú sa do EMS aj malé a stredné podniky i orgány verejnej správy a samosprávy.

Základom zavedenia a certifikácie EMS je norma EN ISO 14 001, ktorá bola vytvorená tak, aby bola použiteľná v organizáciách akéhokoľvek typu a veľkosti a aby zohľadňovala rôzne geografické, kultúrne

a sociálne podmienky v kontexte s legislatívou SR. Uplatňovaním takehoto prístupu sa zodpovednosť za environmentálnu politiku postupne presunie zo štátu na podniky a iné organizácie.

Vo všeobecnosti platia pri aplikácii EMS nasledujúce zásady:

- systémový prístup k ochrane životného prostredia sa spája s celkovým riadením organizácie,
- nie je pre organizácie záväzný, je skôr výrazom vnútornej aktivity subjektu,
- po certifikácii je pre organizáciu záväzný a garantuje trvalé zlepšovanie jej environmentálneho správania.

Environmentálne systémy v manažmente podnikov a inštitúcií prinášajú niekoľko výhod, k hlavným z nich patria:

- funkčné zavedenie environmentálnej legislatívy a dosiahnutie zhody s legislatívnymi požiadavkami v oblasti ochrany životného prostredia,
- predchádzanie sankciám a trestným postihom predvídaním možných dôsledkov činností na životné prostredie,
- zlepšenie profilu (zvýšenie prestíže a imidžu) uvedením si a minimalizáciou dôsledkov činností a produktov organizácie na životné prostredie,
- zvýšenie dôvery zamestnancov, verejnosti a finančných inštitúcií,
- výrazné posilnenie konkurencieschopnosti a zlepšenie dodávateľsko-odberateľských vzťahov,

Tab. 1. Zafažené oblasti Slovenska

Zafažená oblasť	Rozloha [km ²]	Počet obyvateľov	Kontaminanty	Podiel územia zafaženej oblasti v kraji [%]
Bratislavská	488	432 000	SO ₂ , NO _x , CS ₂ , F, Pb, Cd, As	Bratislavský – 93 Trnavský – 7
Dolnopovažská	1261	247 000	SO ₂ , NO _x , Ni, Cr, prach, popolček	Nitriansky – 66 Trnavský – 34
Ponitrianska	450	272 000	SO ₂ , NO _x , Pb, Cu popolček s obsahom As, Cd,	Nitriansky – 51 Trenčiansky – 49
Pohronská	203	186 000	F, SO ₂ , NO _x , popolčeky	Banskobystrický – 100
Jelšavsko-lubenická	137	21 000	Mg, prach, SO ₂ , NO _x , Mn, As, Cd, Hg, popolček	Banskobystrický – 100
Rudniansko-gelnická	357	52 000	Hg, Cu, Pb, As, Zn, Cd, SO ₂ , NO _x ,	Košický – 95 Prešovský – 5
Košicko- prešovská	1 044	425 000	SO ₂ , NO _x , Mg, Fe, Mn, Cr	Košický – 81 Prešovský – 19
Zemplínska	1 040	173 000	SO ₂ , NO _x , F, NH ₃ , organické polutanty	Košický – 83 Prešovský – 17

Zdroj: SAŽP, 2004

- zlepšenie komunikácie internej i externej – so zákazníkmi, dodávateľmi, štátnou správou a blízkym okolím,
- posilnenie rastu ekonomickej efektívnosti a znižovanie nákladov v oblasti spotreby surovinových zdrojov a odpadového hospodárstva,
- systém identifikácie a zabránenia opakovaniu chýb (nepodarkovosti, porúch a havárií v technologických systémoch) ich účinným riadením,
- zlepšenie bezpečnosti práce a havarijnej pripravenosti, zlepšenie environmentálnych ukazovateľov,
- zvýšenie úspešnosti vo výberových konaniach pri doložení certifikátu.

Na mnohých miestach vo svete i na Slovensku (tab. 1) dosiahlo znečistenie životného prostredia nebezpečné hodnoty, pričom sa často kumulujú rôzne environmentálne problémy. Veľké obavy spôsobujú predovšetkým rôzne chemické prvky a zlúčeniny v ovzduší, ktoré sa podieľajú na vytváraní tzv. ozónovej diery, skleníkového efektu atmosféry a s tým spojenom otepľovaní zemegule.

Miestne samosprávy, ktoré sú v súčasnosti obohatené o fiškálne, rozvojové a plánovacie kompetencie, sú kľúčovými subjektmi pri ovplyvňovaní stavu životného prostredia v oblasti svojej pôsobnosti, čím ovplyvňujú aj kvalitu života obyvateľov svojich miest a obcí. Pre jednotlivé samosprávy môže znamenať jasne definované a uplatňované environmentálne správanie príležitosť, ako zatriktívniť a zvýhodniť svoje mesto, či obec. Využitím špecifik, ktoré každá samospráva má, možno aj prostredníctvom vyššej kvality životného prostredia dosiahnuť konkurenčné výhody a príležitosti na rozvoj aj celých regiónov.

Úlohou samospráv pri uplatňovaní EMS je:

- minimalizovať znečistenie,
- miestne potreby naplňať z miestnych zdrojov,
- chrániť zdravie občanov,
- efektívne využívať zdroje,
- docenovať a chrániť prírodnú diverzitu,
- podporovať účasť občanov na rozhodovacom procese,
- zvyšovať environmentálne povedomie obyvateľov prostredníctvom vzdelávacích aktivít.

Význam a opodstatnenie zavedenia systému environmentálneho manažerstva sa čoraz viac dostáva do popredia záujmu firmiem, inštitúcií i mimovládneho sektora. EMS možno považovať za veľmi efektívny environmentálny nástroj, ktorý možno uplatniť pri prevencii i odstraňovaní následkov. Uplatňovanie environmentálnych princípov prostredníctvom ponúkaných výrobkov alebo služieb sa stáva neoddeliteľnou súčasťou rozvoja každej inštitúcie a podnikateľského subjektu. V environmentálnom manažmente viac ako inde

platí známa pravda – čo je ekologické, je zároveň aj ekonomické.

V procese malého a stredného podnikania, ako aj u menších samospráv môžu pri aplikácii EMS vzniknúť aj niektoré problémy:

- nedostatok času (koncentrácia na „prežitie“ firmy),
- nedostatok finančných prostriedkov na implementáciu a udržiavanie EMS,
- nedobudovaný systém manažerstva kvality,
- byrokratický systém, ktorý je v rozpore s tradičnou kontrolovanou dokumentáciou.

Pri podpore EMS ako nástroja trvalého zlepšovania, treba zohľadniť tieto problémy a postup implementácie zjednodušiť tak, aby sa nevyšli náklady na správu organizácie. Na financovanie zavedenia EMS možno využiť aj štrukturálne fondy, v ktorých sa premieta princíp ochrany a tvorby životného prostredia.

Uvedomenie si zodpovednosti za environmentálne aspekty ľudskej činnosti by malo byť dnes samozrejmosťou. Hlavným dôvodom na zavedenie EMS by nemalo byť len vytvorenie podmienok na udržanie a zlepšovanie ekonomickej výkonnosti a uplatnenie v medzinárodnej konkurencii, ale predovšetkým plnenie požiadaviek spoločnosti v oblasti udržateľného rozvoja. Avšak tí, ktorí tento systém zavádzajú, i tí, ktorí ho realizujú, by mali absolvovať celoživotné environmentálne vzdelávanie.

Literatúra

- Noskovič, J. (ed.): Ochrana a tvorba životného prostredia. Nitara: SPU, 2003, s. 263 – 267.
- Virčíková, E., Palfy, P.: Environmentálne manažerstvo – teória a metodika. 1. vyd. Košice: Štrotfek, 2001, 267 s., <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1557>
- Vološčuk, I.: Krajinné a ekologicko-funkčné aspekty v diferencovanej ochrane prírody. In: Trvalo udržateľný rozvoj krajiny. Zborník z konferencie Les – drevo – životné prostredie. Zvolen: TU, 1997, s. 11 – 19.
- Vološčuk, I.: Ochrana prírody a krajiny. 2. prepracované vyd. Zvolen: TU, 2005, 245 s.

Prof. h. c. prof. Ing. Ondrej Hronec, DrSc., Fakulta manažmentu Prešovskej univerzity, Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, ondrej.hronec@uniag.sk
Ing. Margita Vilimová, Katedra environmentálneho manažmentu Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, Požiarnická 1, 040 01 Košice
vilimovam@post.sk